

100928

M Ø T E

M E D

R U S S I S K E E M I G R A N T E R

A V

K A T H A R I N A

MØTE MED RUSSISKE EMIGRANTER GJENNOM ÅRENE

av Dorothea Normann

Når vi ser tilbake helt til 1920-årene, minnes jeg den første russiske emigrant jeg møtte.

Det var i Roma, et par år etter første verdenskrig. Jeg tilbragte da en vinter i denne deilige byen sammen med mine foreldre. Min far arbeidet med oppgaver i forbindelse med Romas universitet. Som forberedelse til at jeg skulle sendes til en pensjonatskole i den franske delen av Sveits, engasjerte han en ung vitenskapskvinne, russisk immigrant, til å undervise meg i fransk. Hun hadde på den tiden en stilling ved universitetet.

Så vandret vi da rundt for å bese Roms forskjellige kirker, og konversasjonen gikk på fransk. Jeg var jo ganske ung den gangen og syntes hun var veldig voksen, men hun var i virkeligheten meget ung, dog virket hun eldre enn sine år, og var et ualminnelig klokt og vakkert menneske.

Mitt annet møte med en russisk emigrant skjedde noen måneder senere på pensjonatskole i La Suisse, som lå mellom Montreaux og Vevey ved Lac Lemman (Genfersjøen). Denne gangen var ikke møtet så personlig, men det foregikk i pensjonatskolens egen have og var meget dramatisk. Mademoiselle Schindler som drev skolen sammen med sin søster, overrasket nemlig en ung, dansk pike, elev av skolen, idet hun ute i haven stod og kysset en ung russisk emigrant-student under en paraply.

Men dette var bare en spe begynnelse av mine mange møter med emigranter fra Russland. Hvem husker ikke de første herlige restauranter i slutten av 20-årene, drevet av emigranter i Paris! I sine vakre, elegante drakter stod de der, grever og baroner, prinser og etterkommere av gammel russisk adel og tok imot oss gjester. Hvilken holdning, hvilken air! Alt med deilig russisk mat og skjønn musikk!

2.

Stedets fiolinist, som var en musikkens mester, kom bort til gjestenes bord, smilte og spilte innsmigrende melodier fra det gamle Russland. Når man en sjelden gang hadde råd til å gå ut, gikk man derfor heller hit enn til de glitrende franske restauranter på Montmartre, selv om de var aldri så elegante.

Og tok du en taxi i ny og ne, så vrimlet det av sjåførere som talte sin russisk-franske dialekt. Det var ingen tvil om hvor de kom fra!

Jeg var også så heldig å komme i kontakt med et russisk ektepar. De hadde bodd i Paris da revolusjonen brøt ut i Russland, og han hadde vært ansatt ved den russiske ambassade. Så var de da kommet helt på bar bakke, og måtte finne seg et nytt levebrød i det fremmede land. Da jeg lærte dem å kjenne, var hun alt i gang med en god kjoleforretning. Kjolenes var meget originale, for hennes mann, som kjente godt til gammel gresk kultur, tegnet mønstrene som ble satt på kjolene i det som den gang kaltes "lysende broderier." Det var så morsomt å kunne bringe venner og bekjente til disse to.

I vårt pensjonat bodde der da folk av forskjellige nasjoner, franske, engelske, egyptere og alt mulig. Jeg husker en eldre, meget beskjeden tysk dame, datter av en general fra første verdenskrig, som var der på rekreasjon. Hun skulle kjøpe seg en kjole i Paris, og den valgte hun da ut hos våre russiske venner. Men så kom det en helt annen type til pensjonatet, en yngre tysk dame med sin mann, som tilhørte det vi den gang kalte "les nouveaux riches." Hun skulle kjøpe seg mange kjoler i Paris, men jeg fikk da henne også med til russerne, og var sikker på at hun ville bestille en kjole der. Dessverre, det gikk ikke! På veien hjemover erklærte hun at disse kjolene manglet det parisiske snitt, så hun ville ikke ha noen. Hun var jo også litt av en type som skrøt av at, "die feinen, reichen Leute, mit hochgeistigen Gespräche, wohnen Alle in Wahnsee in Berlin." Hun var med andre ord en jobbesnobb, og hørte nok sammen med sin mann, til den lille kretsen som utnyttet Tysklands nød og sult, og klarte å tjene seg rike på dette etter 1ste verdenskrig. Bedrøvet gikk jeg da dagen

3.

etter til mine russiske venner for å fortelle at hun dessverre ikke ville kjøpe noen kjole. Men da ble jeg overrasket, for de svarte: "Å nei, å nei. Vi ville aldri ha solgt noe til henne for hun hadde det onde øyet, og en handel med slike folk bringer ulykke over en selv og ens familie."

Så tar jeg et skritt tilbake til Norge, til Oslo. Der hadde vi jo gleden av å treffe den kjente russiske emigrant, musikeren og dirigenten Boris Borisov, som frydet mange nordmenns hjerter med sitt vakre, russiske balalaika-orkester. Til fest, til dans og til glede! Han var ofte i vårt hjem, og en gang engasjerte vi ham med sitt orkester ved en soire holdt i rokokko-salen på Grand, til inntekt for noe som ble kalt "morshjelpen." (Denne utviklet seg senere til Hjemmenes Vels barnehaver). Vi var meget stolte over at vi hadde fått inn fulle et tusen kroner på denne kveld, ikke minst på grunn av ham og hans orkester. Ja, det var en fest! Og slik vi danset til disse fascinerende toner!

Norge var jo den gang full av russiske emigranter, som på en eller annen måte fant seg til rette og fikk en ny eksistens i et fremmed land.

Men tilbake til Frankrike.

Jeg bodde en gang i Nizza med min familie. Dette var ikke en vanlig turistreise, men et mere alminnelig opphold hvor vi prøvet å arbeide litt med forretninger, osv. Den gang leiet vi et par værelser i en privat leilighet av en amerikansk dame like ved en sidegate til Promenade des Anglais. I midten av leiligheten lå en hall, og der bodde også andre enn oss i værelsene omkring hallen. Blant annet levet der et russisk emigrantpar i femti-årene. Han arbeidet som oppvasker i en russisk natt-kafe, og hun satt hjemme og broderte nydelig eksklusivt undertøy til forskjellige av Nizzas kvinnelige turister. Når hun så ut av vinduet i sitt ene værelse, lå på den andre siden av gaten det kjente hotell Negresco. Der hadde hun bodd som ung pike sammen med sine foreldre og søsken, omgitt av fullt

4.

tjenerskap, ridehester, egne kjøretøy og den tids høyeste komfort. Hennes mann hadde vært guvernør over et stort område i Russland, og hun fortalte at han hadde vært en meget sympatisk arbeidsgiver på sitt gods, idet han gav samme lønn til en ansatt, enten han var i fullt arbeide, gammel eller syk. Hun sa også noe som jeg aldri hadde hørt før: "Det var i grunnen ikke arbeiderne og bøndene som satte i gang den store revolusjonen. Nei, det skjedde ved f.eks. omreisende seminarister som dro fra by til by, fra bygd til bygd over hele landet og talte revolusjonens sak ved hjelp av sine glimrende talekor. Det var jo ennu så mange analfabeter i Russland at de bare kunne nåes på denne måten."

Da revolusjonen brøt løs klarte hun først å flykte over grensen, og hennes mann kom senere. Så ble de forenet i Paris hvor de også hadde sine barn som nu var blitt voksne, og herfra dro de for å slå seg ned i Nizza. Men hun sa at ingen som hadde vært ansatt på hennes manns eiendom hadde gjort ham noe vondt. Fremmede folk kom til derimot, tennene ble slått ut på ham og han ble satt i fengsel. Ved et pussig tilfelle ble han satt fri fordi han hadde en yngre slektning som var en god bekjent av en av tidens styrende menn, og hun klarte å få ham ut av fengselet. Senere greide han altså å flykte over grensen til Vest-Europa.

Dette var noen ualminnelig søte, fine mennesker, men kundene varierte sterkt i sin oppførsel overfor dem, f.eks. ved den slags bemerkninger som: "Oh yes, I know you have seen better days!"

Mange år senere, etter den 2. verdenskrig, oppdaget jeg en gang i Hamburg en liten restaurant ved navn Alt-russischer Keller.

Den lå i kjelleren av et hus som var bombet under krigen. Det var lagt et midlertidig tak over og stedet lå ikke langt fra Hauptbahnhof. Her var det enestående hyggelig med eldre og yngre russiske kelnerer i sine typiske kitler, et lite Balalaika-orkester og morsomme bilder på veggene fra det gamle Russland, med fester og kanefart osv.

5.

Maten var deilig og det var ikke dyrt. I samtale med en av den eldre generasjon som vartet oss opp, fikk jeg vite at han hadde vært vinhandler i Russland, og at han hvert år pleiet å reise ned til vindistrikten i Mosel-egnen for å gjøre innkjøp. Han var fremdeles sterkt bundet til sitt folk og til sitt land, men han fortalte at den yngre generasjon av russere som også arbeidet på dette sted, helt naturlig mere og mere gled over i den nasjon de var havnet i.

I København fikk vi en dansk venn som i sin barndom og tidligste ungdom hadde bodd i St. Petersburg sammen med sine foreldre som var danske. Hans far hadde en god stilling der i et dansk firma, og de opplevet da mange år i fred. Det var så interessant å høre ham fortelle. Han sa at Russland var et herlig land å leve i, samtidig fortalte han noe som hverken vi eller mange andre kjente noe til, nemlig at man der betalte sine skatter etter hvor mange vinduer man hadde.

Men så kom revolusjonen.

Det verste for dem var matmangelen, men de fikk etterhånden lov til å sette en plakate utenfor leiligheten hvor det stod at det bodde en dansk familie der. Allikevel opplevet de naturligvis utrolig meget på denne tiden. En dag stod han som ung gutt sammen med sin mor nede på kaien av St. Petersburg. Da kom plutselig en båt fra Kronstadt full av soldater. De gikk i land og begynte å skyte på en stor offentlig bygning som Kerenskis folk hadde besatt, så da begynte altså omskiftningene innen de revolusjonære.

Siden kom vår danske venn og hans familie seg tilbake til København hvor han nu hadde levet i mange år.

Mange år efter revolusjonen, lærte jeg å kjenne en meget søt og sympatisk dame som hadde kontorpost i Oslo. Hun var datter av en forhenværende norsk konsul i Kronstadt. Da revolusjonen brøt løs var hennes far på tuberkulosesanatorium i Sveits hvor han senere døde. Men hennes mor og søster og hun selv, de var den gang to unge piker, var hjemme. Det første som hendte var at alt som het tjenerskap

6.

forsvant. Så satt de der hjelpeløse alene tilbake. Med spenning leste de avisene. Den ene dagen kunne det stå: "Alle utlendinger ut av Russland." Dagen etter stod det motsatte: "Ingen utlendinger får lov å forlate landet!" Så passet da disse tre på å komme seg fort på et tog til Finnland en dag den første parolen lød. Da de kom av toget - som var fullt av flyktninger - ved den finske grense, lot det til at myndighetene hadde forandret mening, for der forsøkte politi å stanse dem. Men heldigvis var det så kort vei, bare en bro over til Finnland, som de klarte å flykte over. Selvsagt hadde de bare fått med seg sitt daglige tøy, og noen små vesker, men de kom seg omsider til Norge. Hennes mor ble syk og døde, men hun og søsteren kom seg frem på forskjellig vis. De par første årene bodde hun på en stor gård på Hadeland, hvor hun underviste barna i språk og musikk. Rolig og kultivert som hun var, klaget hun aldri, men fant seg i sin skjebne. Hennes forlovede, en russisk offiser fra Hvite-Russland, hørte hun aldri noe mere om. Dette var altså en norsk flyktning, men nu er hun for lengst gått bort.

Til slutt vil jeg si at de var imponerende alle disse menneskene som hadde flyktet fra sitt land, som oftest uten midler, - hvordan de klarte å bære sitt totalt forandrede liv med reist hode og å tilpasse seg sitt nye land. Og de fikk mange gode venner i Norge. De var jo også så gjennomsyret av sin sterke tro og kjærlighet til Gud. De hellige ikoner med bilder av Maria og barnet hadde fulgt dem fra deres tidligste barndom og preget deres kirke og hjem som en hellig skatt de aldri kunne miste. Dette levet videre i deres bevissthet og hvor mange av dem hadde ikke i sin flukt fått med seg noen av ikonene fra deres russiske hjem. Og hvis ikke, var det noe av det første de prøvet å få tak i i sitt nye land.

Den vakre russisk-ortodokse kirke i København som i sin tid var en gave fra tsarinaen av Russland, søster av den danske konge, opplevet vi selv under et opphold i Danmark. For emigrantene ble den et

7.

samlings-sted for trøst og tilbedelse.

Det vemodige som vi gjenfant hos alle disse flyktningene i forskjellige årtier var dette: at de helt fra første stund var sikre på å komme tilbake til sitt fedreland og gjenoppleve det gamle Russland som de elsket så høyt. Det var et håb og en tro som tentes tidlig og som aldri syntes å slukne.